

ЗВ'ЯЗОК ЛЮДИНИ І ДЕРЖАВИ ЯК ОСНОВА ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

Армаш Н.О., Петков С.В.

Україна, м. Запоріжжя, Класичний приватний університет

Відповідно до Закону України “Про громадянство України”, громадянство України – це правовий зв’язок між фізичною особою і Україною, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов’язках (ч. 1 ст. 1 Закону)¹. Враховуючи це, цілком логічною є вимога щодо наявності громадянства у претендентів на посади державних політичних діячів, оскільки не останню роль в ефективності здійснення державної влади відіграє правовий зв’язок держави та особи представника держави. Певну гарантію спільності інтересів особи та держави надають вимоги з надання громадянства України. Це, насамперед, визнання Конституції України та законів України (п. 1 ч. 2 ст. 9), осілість (п. 3 ч. 2 ст. 9), вільне володіння державною мовою (п. 3 ч. 2 ст. 9).

Під державною мовою розуміється мова, якій державою надано правовий статус обов'язкового засобу спілкування у публічних сферах суспільного життя. Конституцією України статус державної мови надано українській мові (ч. 1 ст. 10). Це повністю відповідає державотворчій ролі української нації (що зазначено у преамбулі Конституції України), нації, яка історично проживає на території України, становить абсолютну більшість її населення і дала офіційну назву державі.

Вимога володіння державною мовою є найбільш дискутованою в середовищі публічних службовців. Проте і міжнародна, і зарубіжна практика та здоровий глузд підтверджує правильність висунення такої вимоги. Частина національної наукової еліти також розуміє значення мовного питання в державних справах і всіляко підтримує його. Так, фахівцями з кримінального процесу наголошується, що "значення принципу національної мови кримінального судочинства визначається його сутністю і полягає в тому, що цей принцип забезпечує цілісне функціонування та розвиток усієї системи кримінального судочинства, спрямовує її до узгодженості, однаковості у правозастосуванні, а також є суттєвою гарантією правосуддя, забезпечення прав і законних інтересів учасників кримінального процесу"². Екстраполюючи висновки автора на предмет нашого дослідження, можна із впевненістю сказати, що дотримання умов володіння державною мовою та її повсякденного використання публічними службовцями у своїй професійній діяльності здатне консолідувати суспільство в єдине

ціле без диференціації на "україномовних" і "русскоговорящих". А з суто прагматичної точки зору, дійсно спроможне уніфікувати діловодство та розуміння нормативно-правових приписів.

Що ж саме розуміється під "публічною сферою суспільного життя" і чи має підпадати під цю категорію діяльність державних політичних діячів? Рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень ст. 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України дається визначення поняття "публічна сфера".

"Публічними сферами, в яких застосовується державна мова, охоплюються насамперед сфери здійснення повноважень органами законодавчої, виконавчої та судової влади, іншими державними органами та органами місцевого самоврядування (мова роботи, актів, діловодства і документації, мова взаємовідносин цих органів тощо). До сфер застосування державної мови можуть бути віднесені також інші сфери, які відповідно до ч. 5 ст. 10 та п. 4 ч. 1 ст. 92 Конституції України визначаються законами. Зокрема, відповідно до чинних законів питання застосування української мови визначено щодо розгляду звернень громадян; діяльності Збройних Сил України та Національної гвардії України; видання друкованої продукції, призначеної для службового та ужиткового користування, що розповсюджується через державні підприємства, установи і організації (бланки, форми, квитанції, квитки, посвідчення, дипломи тощо); висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації; оформлення митних документів тощо. Володіння державною мовою є обов'язковою умовою для прийняття до громадянства України."³.

Усі перелічені вище види діяльності так чи інакше стосуються державних політичних діячів. Одні безпосередньо – здійснення повноважень органами законодавчої, виконавчої та судової влади; інші – побіжно, регулюючи та контролюючи діяльність державних службовців.

Отже, вимога знання і використання державної мови є дійсно важливим і корисним елементом статусу державного політичного діяча.

Якщо особа відповідає основним вимогам, пов'язаним з громадянством, то можна з упевненістю вважати, що вона повністю адаптована до умов держави, має не тільки юридичний, а й соціально-культурний зв'язок з нею.

Зауважимо, що Україна – не єдина держава, яка встановила таку "дискримінацію" щодо іноземців. Зокрема, за законодавством Болгарії та Японії, до вступних іспитів на будь-які державні посади допускаються лише громадяни (піддані) цих країн, більше того, співробітником міністерства закордонних справ Японії не може стати навіть особа, яка перебуває у шлюбі з іноземцем. Німеччина та Італія бачать на посадах своєї державної служби лише осіб певної національності (відповідно, німців або італійців). В Єгипті передбачено, що державним службовцем може бути єгипетський громадянин або громадянин іншої арабської країни, де єгиптянам дозволено займати державні посади⁴.

Як бачимо, цілком природно, що держави з абсолютно різними традиціями, формами правління та "рівнем загально визнаної демократії" хочуть бачити на державних посадах осіб, які тісно пов'язані з державою або нацією саме тому, що цим особам доведеться представляти та захищати їх інтереси. Тому Україні не варто соромитись існування в національному законодавстві застереження щодо громадянства, вбачаючи в ньому обмеження прав і свобод іноземних громадян – здається, більш доцільним було б дбати про національний інтерес.

У наукових колах існують ще більш категоричні думки з приводу зв'язку між державою і особою як запоруки їх взаємовигідного існування. Так, А.М. Булкін говорячи про військовослужбовців зазначає, що "усвідомлення своєї національності відбувається в кожній людині по-різному. Один вважає себе частиною своєї нації із самих ранніх років, з перших кроків по шляху соціалізації, інший приходить до розуміння національної ідентифікації в зрілому віці. Для більшості ж визначення себе в національній культурі – це й тривалий процес, і його результати, причому тимчасові рамки такого процесу часто обмежені роками життя людини.

Національність можна розглядати як особливу ознаку й характеристику самосвідомості людини. Багато дій, соціально значущих вчинків людина робить саме тому, що усвідомлює себе представником тієї чи іншої національності"⁵. Саме з усвідомленням себе як частини національної спільноти відбувається і усвідомлення обов'язку перед державою. Звичайно перебільшувати значення національності у публічній службі не варто, оскільки Конституція України встановила рівність усіх національностей, представники яких проживають на території України, і які формують собою Народ України – першоджерело державної влади. Але ідея національної свідомості як відчуття єдиної спільноти серед громадян України, тим більше, серед публічних службовців є дуже цінним.

Література:

¹ Про громадянство : Закон України від 18.01.2001 № 2235-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65.

² Леоненко М.І. Принцип національної мови у кримінальному судочинстві України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 [Електронний ресурс] / М.І. Леоненко; Нац. акад. внутр. справ України. — К., 2001. — 20 с.

³ У справі за конституційними поданнями 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень ст. 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування української мови) : Рішення Конституційного Суду України від 14.12.1999 № 10-рп/99 // Офіційний вісник України. - 2000, № 4. - Ст. 109.

⁴ Административное право зарубежных стран / Под ред. А.Н. Козырина. – М. : СПАРК, 1996. – 229 с.

⁵ Булкин А.Н. Национальность как условие социализации и фактор воинской службы молодого человека // Этнические проблемы современности. Выпуск 6: Проблемы культуры межнационального общения и межкультурной коммуникации. Материалы научной конференции 20-21 апреля 2000 г.- Ставрополь : Изд-во СГУ, 2000. - 263 с. - С. 76.